

פרשת בהר בחוקותי – יעודו של עם ישראל

1. רש"ר הירש, אגרות צפון, אגרת ח: במדבר קיבל [עם ישראל] את התורה ובכך היה לעם במדבר, בלא ארץ ובלא אחוזת אדמה, - היה לגוף אשר נשמתו תורתו; ובכך היה ל"ממלכת כהנים", לשמור כעם בתוך האנושות את מצוותיה של תורת ה', דוגמת כהן בתוך עמו, ולהיותו "גוי קדוש", העומד לבדד בקדושתו ואינו מתערב במעלליהם ובשאיפותיהם של שאר העמים ושומר בחייו הוא על קדושת האנושות. התורה, מילוי הרצון האלוהי, הם לו אחוזת אדמתו ומטרתו – לכן אין עממותו נזקקה לדברים בני חלוף, אינה מותנית בדברים חולפים; עומד הוא לעד ברוח ונפש, כדבר ה'. אולם כעם עליו להתיצב בין העמים; כעם עליו להורות לעמים, כי ה' הוא מקור כל הברכה והוא המאציל לנו את הברכה... לכן ניתנו לו לאחוזת ארץ וברכותיה, ניתנה לו מערכת מדינה; אך לא כמטרה ניתנו אלה, אלא כאמצעים למלא דברי התורה, ושמירת היא, איפוא, התנאי היחיד לקיומו...

2. שם, אגרת טז: משיצא עם ישראל לנדודיו הארוכים, נדודים בזמנים שונים ונדודים בקרב עמים שונים, נתבשרה לו חובתו בפי ירמיהו הנביא:
 "בני בתיים ונשבו ונטעו גנות ואכלו את פריהן: קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו: ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום" (ירמיה כט, ה-ז).
 אותה דחיקת הרגליים ואותה ההגבלה בדרך החיים אינן תנאי מהותי של הגלות, אלא חובה, עד כמה שאפשר להתאזרח במדינה שקבלה אותנו לגור בה, לדרוש לשלום עניינינו אנו שלא במופרד מטובתה של המדינה...

והנה תאר לעצמך פעם ברעיוןך תמונת ישראל כזה, השוכן בחירות בקרב הגויים ושואף לאידיאל שלו! כל בן ישראל משמש כהן למופת, מכובד בפעלו למען הצדק והאהבה, מפיץ בין העמים לא ישראליות – זה אסור לו – אלא אנושות צרופה! איזה מנוף גדול יכול היה לקום לחינוך האנושות ולקדמתו! איזה עמוד אש לנחות הדרך בחשכת הלילה של ימי הביניים, אילולא באו חטאת ישראל ותעתועי העמים ודחו אותה תמונת גלות; לוא בקרב האנושות... היו חיים בשקט ובגלוי אנשים שלא היו רואים בקנין ובהנאה אלא אמצעים, כדי לעשות צדקה וחסד לכל באי עולם, אנשים אשר בהיות רוחם מלאה אמיתה וחכמתה של תורתם, לא היו מטפחים אלא השקפות אנושיות ישרות ונבונות, והיו מנציחים אותן במעשים שישמשו לעצמם ולזולתם!

3. הנ"ל, בפירושו לספר שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם" – משתהיו זקופים, חפשיים וחדורי תודעת זכויות האדם, אקח אתכם לי לעם. רק תשתחררו, ולי לעם תהיו. לי לעם, ללא ארץ, ללא קרקע, רק בי.

4. אורות, עמ' קד: בראשית מטעו של העם הזה, אשר ידע לקרא בשם הרעיון האלהי הברור והטהור בעת השלטון הכפיר של האליליות בטמאתה-פראותה, נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר "ישמר את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט". זוהי השאיפה, שבאה מכח ההכרה הברורה והעזה והתביעה המוסרית הפוללת והרמה, להוציא את האנושיות מתחת סבל נורא של צרות ורועניות וקמרות וליהיבאנה לחיי חפש מלאי הוד ועדן, באור האידאה האלהית, ולהצליח בזה את כל האדם בלו. למלואה של שאיפה זו צריך דיוקא, שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאליטת וכסא ממלכה לאמית, ברום התרבות האנושית, "עם חכם ונבון וגוי גדול", והאידאה האלהית המחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור-חייה. למען דעת, שלא רק יחידים חכמים מצינים, חסידים ונזירים ואנשי-קדש, חיים באור האידאה האלהית, כי גם עמים שלמים, מתקנים ומשכללים בכל תקוני התרבות והישוב המדיני; עמים שלמים, הפוללים בתוכם את כל השדרות האנושיות השונות, מן רום האינטליגנציה האנושית, המושפלת והקדושה, עד המערכות הרחבות, הסוציאליטת, הפוליטיות והאקונומיות, ועד הפרולטריון לכל פלגותיו, אפלו היותר נמוך ומגשם.

5. אגרות הראי"ה, חלק א, עמ' ע: מצדו של יחידי הסגולה אין אנחנו יודעים הבדל בין עם ולשון, ו"נכרי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" (ב"ק לח, א), וכבר אמרו חכמינו הראשונים 'נקבל פני פילוסופוס חברנו' (דרך ארץ רבה, ה). אבל מה שאנו דורשים בשבחה של כנסת ישראל בכלל, הוא על דבר הסגולה האלקית הנמצאת בנשמת האומה בכללה, וממילא היא מתגלה גם כן בכל יחיד באיזו צורה מיוחדת, ומקרא מלא הוא: 'וּנְפְלִינוּ וְגו' (שמות לג, טז: "וּנְפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה").

6. שם, עמ' קעח: אין עם בכל עמי התבל, שיקרת הטוב של האורה היותר עליונה תהיה גנוזה במהותה של שורש נשמתו, כי אם ישראל. ישנם חסידים וחכמים, יחידים, אבל אין בארץ גוי צדיק' כי אם ישראל.

7. שיחות הרב צבי יהודה לספר שמות, עמ' 33: נכנסנו למצרים בתור משפחה ונעשינו לעם, מכח היד החזקה והזרוע הנטויה של רבון כל המעשים. כאן נפגשים עם יסוד היסודות: ערכנו המיוחד הוא בתור עם. 'אשר בחר בנו מכל העמים' (ברכות התורה). יחידים, צדיקים וחסידים נמצאים גם אצל אומות-העולם. בדברי קודש של המהר"ל, ב'נצח ישראל' פרק יא, מתברר החילוק היסודי שבין קדושת הכלל לקדושת הפרט. נכון שגם אצל אומות-העולם יש צדיקים, אבל זה באופן פרטי ויחידי. החידוש שלנו בהיסטוריה, הגאונות המיוחדת לנו, הצדקות הספציפית לנו בעולם, היא מצד היותנו עם, צבור, כלל.

8. אורות, עמ' ט: האמוץ האמתי של רעיון ה'יהדות בגולה בוא יבוא רק מצד עמך שקועו בארץ-ישראל, ומתקנת ארץ-ישראל יקבל תמיד את כל תכונותיו העצמיות. צפית ישועה היא פת-המעמיד של היהדות הגלונית, והיהדות של ארץ-ישראל היא ה'ישועה עצמה.

9. שם, עמ' קי: כל אותה הפרטיות, המעשית – של שמירת תורה ומצוות ונדקדוקיהן הפרטיים, והעיונית – של הדעות והאמונות על-דבר "צרור חיי-הנצח" האישיים הפרטיים ו"קבלת-הפרס" של היחידים, אשר מקדם נתגלתה ונתקיימה בחיים מתוך הופעת האידאה האלהית, בתור נשמת-האמה הכללית, וכלולה היתה באוצרה העליון ולא היתה נפרדת ובולטת כלל בפני אורה הכללי הגדול של זו – האידאה האלהית הישראלית – פנר לפני אבוקה וכשנגא בטיהרא – היא החלה עתה, בסלוקו של האור הכללי הגדול בימי הבית השני, להקבע ולהתבלט באפיה הפרטי המיוחד. אז באה תחת האידאה האלהית בעצם רוממותה, ועל-ידי גניזתה של זו, – תולדתה האידאה הדתית, במלא צביונה והרחבתה ... המוסר האישי הפרטי, הדאגה לחיי-הנצח האישיים הפרטיים, הדיוק הפרטי של כל מעשה בודד המקשר ברוח הכללי, התבססו יפה על-פי ההופעה האלהית המקטנת המיוחדת לצד הפרטיות – האידאה הדתית ... האידאה האלהית, בתור נשמת האמה, הולכת מן הכלל אל הפרט ... על ב'מתי-עב דורכת האורה הפללית הזאת, ואינה זקוקה לדבר על-דבר קבלת-פרס של היחידים הפרטים שלה, ש'יסוד-חיים הוא שלם רק לפי אותה המדה שהם חשים את התמלאותם כלם בחיי הכלל. הדבר הגדול הכללי של "והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם", שגוהן עז ועצמה בתוך כל נשמה יותר מכל מה ששום אמת קנויה בדרכי-הגיון תוכל לתן, הוא יסוד הכלל. כל הדברים האחרים, המתפרטים והולכים בהעתק הרעיון מעט או הרבה מזיו האורה העליונה הזאת, הם רק מסוככים ומגנוזים ובאים על-ידו ... אבל חשכת הלילה היא שגורמה להרחיב את חוג הרעיון של האדם, בהעפוי עין השמימה, אל מרחבי אין-קץ ועולמיהם. וחשכת חרבן בית ראשון וסלוק השכינה העליונה, האידאה האלהית, מהתגלות בהנה באוצר החיים של האמה, היא שגורמה להרחיב את אפק המחשבה של האמה ולעדנה בנשיאת עין למרחקים, ולפרט את מה שהיה גנוז ובלוע בזיו אורו של הכלל כלו. הלמודים הגדולים והעמקים, המתפרצים למעלה מהחושים והגבולותיהם ונושאים דעם למרחקים, על אותן הגדלות של חיי העולם-הבא ותחית המתים וחיי-הנצח בכלל, בכל חליפותיהם ושנוני צביוניהם, אלה אשר היו מקדם קנינם של יחיד-סגולה, נעשו עתה לקנין כללי לאמה, ועל-ידם שאפה רוח ...